

BIKARYER OILALARDA GENDER ROLLAR PSIXOLOGIK TUSHUNCHA SIFATIDA

*Ishboboyeva Gulbarchin Rustam qizi,
“Oila va gender” ilmiy-tadqiqot instituti 19.00.06 –Yosh va pedagogik psixologiya.
Rivojlanish psixologiyasi. 1-bosqich tayanch doktoranti (PhD)
<https://doi.org/10.53885/edinres.2024.02.1.027>*

Annotatsiya: Bugungi kunda aksariyat juftliklar ikkala sheriklikda ham ishlaydilar va ulardan birining bo‘ysunish masalasi faqat jinsga va oilada uning rol mavqeyiga bog‘liq. Chunki bu tarixiy jihatdan olib qaralganda ham shunday bo‘lgan. Rollarni taqsimlashning bunday ko‘rinishi, oilada turli kelishmovchiliklarga duch keladi, er-xotinlar o‘rtasida janjal va tushunmovchiliklarni keltirib chiqaradi. Ushbu maqolada oilalarda gender rollar va ularning taqsimlanishi, er-xotin munosabatlari, bikaryer oilalarda ayollarning ijtimoiy mavqei, oilalarda bo‘ladigan turli o‘zgarishlarning psixologik tomonlari o‘rganiladi.

Kalit so‘zlar: Bikaryer oila, gender rollar, kasbiy manfaatlar, turmush o‘rtoqlar, bag‘rikenglik, ona rollari, “ayollar dilemmasi”.

РАСПРЕДЕЛЕНИЕ ГЕНДЕРНЫХ РОЛЕЙ В БИКАРЬЕРНЫХ СЕМЬЯХ КАК ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ КОНЦЕПЦИЯ

*Ишбобаева Гульбарчина Рустам кизи,
научно-исследовательский институт «Семья и гендер». 19.00.06 – Молодежь и педагогическая психология. Психология развития. Докторант 1 ступени (PhD)*

Аннотация: Сегодня большинство пар работают в обоих партнерствах, и вопрос о подчинении одного из них зависит только от пола и его ролевого положения в семье. Потому что так было исторически. Такое видение распределения ролей порождает различные разногласия в семье, провоцирует ссоры и недопонимание между супругами. В данной статье будут рассмотрены гендерные роли и их распределение в семьях, взаимоотношения супругов, социальное положение женщин в двуличных семьях, психологические аспекты различных изменений, происходящих в семьях.

Ключевые слова: бикарьерная семья, гендерные роли, профессиональные интересы, супруги, толерантность, материнские роли, “женская дилемма”.

GENDER ROLE DISTRIBUTION IN BICARRIER FAMILIES AS A PSYCHOLOGICAL CONCEPT

*Ishboboyeva Gulbarchin Rustam qizi,
Research Institute «Family and Gender». 19.00.06 - Youth and pedagogical psychology.
Developmental psychology. 1st stage doctoral student (PhD)*

Abstract: Today, most couples work in both partnerships, and the question of subordination of one of them depends only on gender and his role position in the family. Because that was the case when it was historically taken away. This pattern of distribution of roles causes various disagreements in the family, creating quarrels and misunderstandings between spouses. This article explores gender roles and their distribution in families, couple relationships, the social status of women in bicarrier families, and the psychological aspects of the various changes that occur in families.

Key words: Bicarrier Family, gender roles, professional interests, spouses, tolerance, mother roles, “women’s dilemma”.

Kirish (Introduction). Atrofimizdagi dunyo kundan - kunga o'zgarib bormoqda, barcha sohalarida va faoliyatning barcha darajalarida o'zgarishlar ro'y bermoqda. Ulardan ba'zilari oilaviy sohaga ham tegishli. XXI asrning birinchi o'n kunligida bikaryer oilalar soni ko'paydi. Ikki tomonlama oila-bu jamoat sohasida professional o'sish va o'zini o'zi tasdiqlashni talab qiladigan ikkala turmush o'rtog'i ishlaydigan oila.

Bikaryer oilalar ayolning ijtimoiy mavqeidagi katta o'zgarishlar tufayli haqiqatga aylandi. Sanoati rivojlangan mamlakatlarda ayollarni (shu jumladan turmush qurganlarni) samarali mehnat sohasiga faol jalb qilish jarayoni boshlandi. Germaniyada 1962 yilda 25 yoshdan 30 yoshgacha turmush qurgan ayollarning 40 foizi yollangan ishchilar. 10 yildan so'ng, ushbu yosh toifasidagi barcha turmush qurgan ayollarning 48 foizi allaqachon ish boshlagan. 1982 yilga kelib ularning ulushi 59% gacha o'sdi. SSSRda 1987 yilda ishchi va xizmatkor ayollarning umumiy soni 50,8% ni tashkil etdi. 1938 yilda besh amerikalikdan faqat bittasi, agar eri uni boqishga qodir bo'lsa, biznes yoki sanoat sohasida ishlaydigan turmush qurgan ayolni ma'qullagan. 1993 yilda so'rovda qatnashganlarning 86 foizi ushbu turdagi ayollarni ma'qullagan, ammo deyarli uchdan ikki qismi hali ham bolalar uchun ideal oilaviy vaziyat-bu ota ishlaydigan va onasi uyda o'tirgan va bolalarga g'amxo'rlik qiladigan holatni gavdalanitirishga harakat qilganlarni ko'rishimiz mumkin [6].

Dunyoning sanoati rivojlangan mamlakatlaridagi zamonaviy oila bikaryer oilasini rivojlantirish uchun katta imkoniyatlarga ega. Bu oilaning bir turi bo'lib, unda er va xotinning kasbiy manfaatlari bir xil ahamiyatga ega deb tan olinadi va ikkala turmush o'rtog'i ham o'z oilasini yaratish va tanlagan kasbi bo'yicha martaba qurish qadriyatlarini muvaffaqiyatli birlashtiradi. Bunday oila yuqori darajadagi integratsiya va qiymat yo'nalishlarining birligiga ega. Turmush o'rtoqlar uy vazifalarini teng ravishda taqsimlaydilar, bir-birlarining kasbiy rejalarini hurmat qiladilar, o'zaro bag'rikenglik, yordam va qo'llab-quvvatlashga tayyorlik ko'rsatadilar. Har bir inson har qanday muhim ishda sherikga tayanishi mumkinligini biladi. Ish va bo'sh vaqtdan oqilona foydalaniladi, dam olish va bo'sh vaqt ishda sarflangan resurslar tiklanishi uchun tashkil etiladi. Bolalar oilaviy ishlarda ishtirok etishlarini bildiradilar, uy ishlarini bajaradilar, kattalar va bir-birlari bilan ishlash tajribasiga ega bo'ladilar. Ularda mas'uliyat tarbiyalanadi [5].

Birinchi, iqtisodiy o'sish ayollar mehnatiga barqaror talabni keltirib chiqardi. Yuqori malakani talab qiladigan, o'zini tasdiqlash ehtiyojini qondiradigan va ma'lum bir pozitsiyani, xususan, davlat xizmatida egallashga imkon beradigan ayollar kasblarining ulushi ortib bormoqda. Ayollarning kengayishi sog'liqni saqlash, ta'lim va madaniyat sohalarida, shuningdek, davlat va munitsipal boshqaruvda ko'rinadi.

Ikkinchi, tobora ko'proq ayollar o'zlarini uy bekasi va ona rollari bilan cheklashni xohlamaydilar. O'z ishlari orqali ular o'z daromadlarini, eridan nisbatan mustaqilligini ta'minlashga, kasbda o'zini anglashdan qoniqish olishga, ijtimoiy aloqalarni kengaytirish va boyitishga intilishadi. Qizlar va yosh ayollar kasbiy faoliyatni turmush qurish va bolalar tug'ilishidan oldin o'tish davri sifatida emas, balki mustaqil qiymatga ega bo'lgan o'z hayotlarining ajralmas qismi deb hisoblay boshladilar. Ularning aksariyati "uch fazali model"ni amalga oshirish niyatida: bir muncha vaqt ishni to'xtatish uchun [3].

Metodlar (Methods). Gender rollarining sezilarli o'zgarishiga qaramay, "ayollar dilemmasi" mavjud bo'lib qolmoqda. Bu rollar to'qnashuvi, ayolning kasbiy va uning oilaviy majburiyatlari o'rtasidagi ziddiyat. Avvalo, ish sohasida haqiqiy tenglikka erishilmaganligini ta'kidlash kerak. Aholining ayollar yarmi umumiy ish vaqtining uchdan ikki qismini va dunyo ish haqining atigi o'ndan bir qismini tashkil qiladi; ayollar dunyo boyligining atigi yuzdan bir qismini tashkil qiladi. Sovet Ittifoqida ayollar kam maoshli va kam obro'li ishlarni olib borishgan. Sovet davrining yana bir odatiy qiyofasi - to'q sariq rangli yelek kiygan ayol, temir yo'lni chetlab o'tuvchi yoki asfalt yotqizuvchi. Bunday tenglik orzu qilinganmi? Mamlakat bozor iqtisodiyotiga o'tishi bilan tadbirkorlar homilador va ko'p bolali ayollarni ishga olishni istamasliklari aniqlandi. Oilaviy tashvishlar juda ko'p kuch talab qiladi va ayol uchun erkaklar bilan raqobatlashish qiyin. Bundan tashqari, mustaqillik istagiga qaramay, ayol tabiatan birinchi navbatda ona bo'lish zarurligini

his qiladi. Bolalarni tarbiyalash ayollarning qoʻlida qoladi. Turmush qurgan ayollarning mehnat faolligining oshishi ularni ovqat tayyorlashdan, oila aʼzolariga har kuni xizmat koʻrsatishdan, keksa ota-onalarga gʻamxoʻrlik qilishdan, oʻqituvchilar bilan aloqa qilishdan va hokazolardan ozod qilmaydi. Shimoliy Amerikada yosh erkaklar va ayollar kollejini bitirishi mumkin. Yaponiyalik erkaklar uchun bu ehtimollik uch baravar yuqori [1].

Oilaviy gʻamxoʻrlik koʻp kuch talab qiladi va ayol uchun erkaklar bilan raqobatlashish qiyin. Turmush qurgan ayollarning mehnat faolligining oshishi ularni ovqat pishirish, oila aʼzolariga kundalik xizmat koʻrsatish, keksa ota-onalarga gʻamxoʻrlik qilish, tarbiyachilar va oʻqituvchilar bilan aloqa qilish va hokazolardan ozod qilmaydi. Ota-onalik ayollar qoʻlida qoladi. Erkaklar nafaqat shaxsiy, balki oilaviy resurslarni ham sarmoya kiritadigan kasbiy ish sohasida cheksiz oʻzini oʻzi anglashga intilishadi. Bundan tashqari, odatda ota-ona oilasidan erkaklar tarbiyasi uchun ayollarga qaraganda, kamroq mos keladi - degan xurofot mavjud, garchi koʻp asrlar davomida ota- bolaning ijtimoiy mavqeyini belgilab bergani maʼlum.

Onalik, uy xoʻjaligi va ishning uch karra yuki ijtimoiy va siyosiy faoliyatga toʻsqinlik qiladi. Shunday qilib, ayolning erkin va koʻp qirrali shaxsiyatini rivojlantirish imkoniyati shubha ostiga qoʻyiladi. “Ayollar dilemmasi” tushunchasi oʻz mazmuniga koʻra murakkabroq va professional va oilaviy rollarning toʻqnashuvi bilan cheklanmaydi. Bu oʻz-oʻzini anglash modellarining toʻqnashuvi, avtonomiya va qoʻshniga xizmat koʻrsatish oʻrtasidagi ziddiyat. Baʼzi ayollar erkak shaxsiyatining xususiyatlarini nusxalashga harakat qilishadi, erkaklarning ratsionalizmiga taqlid qilishadi, bu kerakli effektini keltirmaydi, chunki tenglik shaxsiyatni anglatmaydi. Koʻp ayollar hissiyotning xayoliy asirligidan qochish uchun mustaqillikka intilishadi. Bu mojaroga olib keladi va koʻpchilik ayollar sevgini yoʻqotish qoʻrquvi bilan azoblanadi [2].

Bikaryer oilasining shakllanishi koʻp jihatdan “ayollar dilemmasi”ni hal qilish unumdorligiga bogʻliq. Bu muammoni faqat er va xotinning hayotiy pozitsiyalarini, ularning nikoh rollarini talqin qilishlarini hisobga olgan holda, gender oʻzaro taʼsiri kontekstida koʻrib chiqish kerak. Agar ayol uy ishlari bilan bezovta qilmasa, eriga xotiniga yordam berishni istamasligi haqida tanbeh berishdan qochish mumkin. Agar erkak oʻz xotining shaxsiy ehtiyojlarini, shu jumladan nikohdan tashqari faoliyat bilan bogʻliq ehtiyojlarini ragʻbatlantirsa, ayolning karerasida ham, oilasida ham muvaffaqiyat qozonishga urinishlari yanada farovon boʻladi.

Natijalar (Results). Bikaryerlar oilasining mavqeini mustahkamlashi mumkin boʻlgan bir qator omillarni taʼkidlash kerak. Bularga quyidagilar kiradi: ayolning ijtimoiy va siyosiy hayotda ishtirok etish huquqi va amaliy imkoniyati; bolalarni tarbiyalashda erkaklarning faollashishi; uy xoʻjaligida oqilona mehnat taqsimoti; uy mehnatining ijtimoiy ahamiyatini oshirish; anʼanaviy rol tuzilmalarini modernizatsiya qilish; jinsga mos keladigan professional va oilaviy rollarni shakllantirish [9].

Ikki tomonlama oilaning ekstremal varianti er va xotin uchun kasbiy yoki ijtimoiy-siyosiy faoliyat oilaviy faoliyatdan koʻra muhimroq ekanligini koʻrsatadi. Turmush oʻrtoqlar qoʻshma biznes bilan band boʻlishi mumkin. Ularning uy vazifasi minimallashtiriladi, maxsus yollangan odamlarga yoʻnaltiriladi. Koʻp miqdorda maishiy texnika, tez tayyorlanadigan mahsulotlar sotib olinadi. Oila aʼzolari koʻpincha maishiy xizmat koʻrsatish sohasidagi takliflardan foydalanadilar.

Bolalar enaga tomonidan nazorat qilinadi yoki oʻz holiga tashlab qoʻyiladi, ular oʻsib ulgʻayganlarida oilaviy biznesga jalb qilinadi. Turmush oʻrtoqlar biznes sheriklariga oʻxshaydi, ularning har biri oʻzlarining shaxsiy manfaatlarini koʻzlashlari mumkin. Agar ushbu manfaatlar va ehtiyojlar buzilgan boʻlsa, jiddiy nizolar yuzaga keladi. Ammo koʻpincha oila aʼzolari, ayniqsa bolalarga hissiy iliqlik va eʼtibor berishmaydilar. Shu sababli, oʻzlarini kasbiy mehnatga bagʻishlagan ota-onalar oʻz xarajatlarini oʻlchashlari va bolalar bilan mashgʻulotlarga vaqt ajratishlari kerak.

Rossiyada, dunyoning boshqa mamlakatlarida boʻlgani kabi, ikki tomonlama oila modeli ham oʻz tarafdorlarini topadi, garchi odamlar oʻrtasidagi munosabatlardagi gender nomuvofiqligi bilan

bog'liq keskinlik saqlanib qolmoqda. Futurologlarning prognozlariga ko'ra, axborot jamiyatida kompyuterlashtirish tufayli oila va ish joyi birlashadi, oilaviy ishlab chiqarish jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy hayotining markaziga aylanadi. Oila va nikoh turlarining xilma-xilligi haqiqati psixolog uchun bevosita amaliy ahamiyatga ega. "Oddiy" yoki "namunali" oila haqidagi g'oyalarimiz mijoz bilan ishlashning butun jarayoniga mutlaqo ta'sir qiladi. Gap shundaki, qaysi turdagi oilalar ko'proq uchraydi, lekin ular mojarolar va inqiroz hodisalarini rivojlantirishda qanday rol o'ynaydi va yuzaga keladigan qiyinchiliklarni yengish uchun ularning resurslari qanday [8].

Zamonaviy jamiyatni demokratlashtirish yangi turdagi oilalar – "ikki tomonlama oilalar" paydo bo'lishida namoyon bo'ladi. Bu, o'z navbatida, gender rollarining aralashishiga olib keladi va er-xotinlar o'rtasida vazifalarni taqsimlash "ixtiyoriy" xarakterga ega. Bunday oilada munosabatlarning teng huquqli turini shakllantirish uchun haqiqiy asos mavjud, erkak hukmronligi kamroq darajada namoyon bo'lmaydi, ayolning iqtisodiy qaramligi kamroq darajada mavjud. Vazifalar va majburiyatlarni taqsimlash masalalari kelishuvlar asosida hal qilinishi mumkin. Agar oilada bolalar bo'lsa, unda ko'pincha ularga g'amxo'rlik qilish va ularni tarbiyalash keksa avlodning qarindoshlariga, ishchilarga ishonib topshiriladi yoki turli darajadagi davlat va nodavlat bolalar muassasalariga topshiriladi.

Bir tomondan, oilaning yangi turini shakllantirish erkaklar va ayollarning ijtimoiy rollarining o'zgarishi bilan bog'liq bo'lib, ular oilada o'ziga xos tarzda aks etadi va erkaklar va ayollar dunyosiga qat'iy patriarxal bo'linishni rad etishga olib keladi. Ushbu o'zgarishlarning asosi ayollarning ijtimoiy ishlab chiqarishda ommaviy ishtirok etishidir. Mamlakatning tarixiy, siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanishi jarayonida ayol nafaqat ishtirok eta oldi, balki erkaklar bilan bir qatorda ishning ayrim turlarida ham raqobatlasha oldi.

Boshqa tomondan, ikki tomonlama oilalarning paydo bo'lishi jamiyatning alohida qatlamlari tomonidan belgilanadi, bunda er-xotinlar o'z oilalarini yaratishga ham, "erishilgan maqom"ga, ya'ni tanlangan kasbdagi martaba bilan bog'liq o'zlarining kasbiy manfaatlarini rivojlantirishga qaratilgan. G'arbda bu shakl o'rta sinfning yuqori qatlamlarida, Rossiyada ziyolilarning ba'zi qatlamlarida keng tarqalgan. Agar ikki tomonlama oila muvaffaqiyatli bo'lsa, u himoya funksiyasini bajarishda davom etadi va agar unda yangi rol muvozanati shakllanmagan bo'lsa, unda oila tizim sifatida yo'q qilinadi [4].

Muhokama (Discussion). Ch.Higgins va L.Duxbery tadqiqot o'tkazdilar, unda ular namunani ikki guruhga bo'lishdi: "an'anaviy" va "ikki tomonlama" oilalar. Ushbu tadqiqot bo'yicha, an'anaviy oila o'z oilasini moddiy qo'llab - quvvatlashga qaratilgan ishlaydigan turmush o'rtog'i va asosiy vazifasi oilaviy o'choqni yaratish va qo'llab-quvvatlash bo'lgan uy bekasi, shuningdek, u ko'p vaqt davomida ta'lim bilan shug'ullanadigan bolalar tomonidan taqdim etiladi. Ikki tomonlama oila, ikkala turmush o'rtog'i ham ishlayotganini va ularning farzandlari borligini anglatadi.

Shubhasiz, mamlakat madaniyati va urf-odatlarini oilaning an'anaviy yoki ikki martaba turiga moyilligiga ham ta'sir qiladi. Madaniyatlararo tadqiqotlar asosida G.Xofsted shuni aytib o'tdiki, erkak madaniyatidagi odamlar muvaffaqiyatga erishish uchun yuqori motivatsiyaga ega, hayotning ma'nosini ishda ko'rishadi va ko'p va qattiq ishlashga qodir. Bir qator madaniyatlararo tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, hokimiyat masofasi past bo'lgan feminin madaniyatlar (Daniya, Finlyandiya, Norvegiya, Shvetsiya) gender rollarida tenglikni o'zlashtirishga yordam beradigan shaxsga yo'naltirilgan oilalarga ega. Hokimiyat masofasi yuqori va erkaklik darajasi yuqori bo'lgan madaniyatlarda (Gretsiya, Yaponiya, Meksika) qat'iy gender rol pozitsiyalariga yo'naltirilgan oilalar mavjud. Bunday oilalar, oxir-oqibat, gender vakilliklarida qat'iy farqlanishga yordam beradi [7].

Biroq, oilada javobgarlikni teng ravishda taqsimlash zarurati hali ham ko'p tortishuvlarga sabab bo'lmoqda. Jon Millerning "gender rollari va xulq-atvori" maqolasida an'anaviy gender rollari hali ham oila ichidagi vazifalarni taqsimlashga sezilarli ta'sir ko'rsatishi ta'kidlangan. Onalik roli hali ham asosiy rol sifatida qabul qilinadi va otalar bolalarga g'amxo'rlik qilishning

ko‘p qismini o‘z zimmalariga olishga harakat qilganda ijtimoiy bosim yoki noto‘g‘ri qarashlarga duch kelishlari mumkin. Ammo bu munosabat asta-sekin o‘zgarib bormoqda, chunki jamiyat va hukumat tomonidan qo‘llab-quvvatlanmoqda, bu esa ota-onalarning bolalarni tarbiyalashda faol ishtirok etish rolini moddiy jihatdan rag‘batlantiradi va ommalashtiradi. Norvegiya, Shvetsiya, Islandiya, AQSh, Finlyandiya kabi mamlakatlarda otalar uchun ota-ona ta‘tillari joriy etildi. Shunday qilib, Norvegiyada bu hatto bola tug‘ilgandan keyin darhol dastlabki 2 hafta davomida majburiy ta‘til olish huquqi emas, balki majburiyatdir, chunki ijtimoiy xizmatlar bu tajriba juda muhim va hamma buni boshdan kechirishi kerak deb hisoblashadi. Ikkinchi tug‘ruq ta‘tilidan (1 yil) ota kamida 8 hafta olishi kerak, ammo undan ham ko‘proq bo‘lishi mumkin. Muddat ota-onalarning o‘zlari tomonidan oilaning ehtiyojlari va imkoniyatlariga qarab belgilanadi. Bu otalarga bolalar bilan ko‘proq vaqt o‘tkazish, ularning hayotida faol ishtirok etish imkonini beradi. Onaning ishi, otasi esa bolani tarbiyalash va uy xo‘jaligini yuritish bilan shug‘ullanadigan vaziyat ijtimoiy tanqidni keltirib chiqarmaydi, balki normal deb qabul qilinadi.

Xulosa (Conclusion). Kaliforniya universiteti tadqiqotlari (“Gender Roles and Household Chores: The Unequal Division of Labour in The Home” by Smith et al., 2018), shuni ko‘rsatdiki, ayollar ko‘pincha uy vazifalarini bajarish uchun munosib baholanmaydilar va ko‘pincha o‘zlarini ortiqcha ish bilan ta‘minlaydilar, ammo bu yukni turmush o‘rtog‘i bilan bo‘lishmasdan davom ettiradilar. Natijada, erkaklar uy ishlarida o‘zlarini ortiqcha his qilishlari mumkin, asta-sekin o‘z vazifalaridan voz kechishadi, bu esa mas‘uliyatdagi nomutanosiblikka olib keladi. Stenford universitetida o‘tkazilgan tadqiqot shuni tasdiqladiki, bolalar ota-onalarini oila ichidagi “erkak” va “ayol” rollarga bo‘linishdan tashqarida ko‘rganlarida, ular gender rollarini yanada moslashuvchan idrok eta oladilar.

Shuni tushunish kerakki, ikkala tadqiqot ham bolaning yoshiga, imkoniyatlariga mos keladigan kattalar vazifalarini bajarishi uchun javobgarlikni o‘z zimmasiga olish oqibatlarini o‘rganib chiqdi. Ya‘ni, agar bolaga o‘zi bajarishi mumkin bo‘lgan vazifalar yuklansa, bu oiladagi munosabatlarga va bolaning rivojlanishiga ijobiy ta‘sir qiladi. Ammo mas‘uliyat imkoniyatlardan oshib ketgan hollarda, bu faqat salbiy oqibatlarga olib keladi. Masalan, it bilan yurish, axlatni olib tashlash yoki kichik bola bilan uy vazifasini bajarish katta yoshli o‘spirin uchun odatiy holdir, ammo oila uchun oziq — ovqat topish yoki og‘ir kasallangan qarindoshi bilan hamshira rolini bajarish kerak emas.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati; (References):

Т.Ю.Сем. Шаманизм эвенков (по материалам Российского этнографического музея). – М.: Гуманитарная Академия, 2017. – 318 с.

2.Буцко Елена Владимировна; Мерзляк Аркадий Григорьевич; Полонский Виталий Борисович; Якир Михаил Семе. Алгебра (углубленное изучение). 7 класс. Методическое пособие. – М.: , 2018. – 104 с.

Посысоев Н.Н. Основы психологии семьи и семейного консультирования, учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений.

4.Юрасова Е.Н. Психология Основы психологии семьи и семейного консультирования: учебное пособие.

Пол и гендер. Е.П.Ильин. 2009 г.; 688 стр.

Особенности женской психологии в трактовке П. Ф. Каптерева. Л.Э. Заварзина. Электронный журнал «Психологическая наука и образование» www.psyedu.ru

Барзгова Е. Гендерные риски современности // Гендерные отношения и гендерная политика в Вузе / Сборник статей. - Екатеринбург, 2003. - С. 63-64.

Christopher A. Higgins; Linda E. Duxbury. Work-Family Conflict: A Comparison of Dual-Career and Traditional-Career Men // Journal of Organizational Behavior, Vol. 13, No. 4. (Jul., 1992), pp. 389-411.

Hofstede G. Culture’s consequences: international differences in work-related values. Beverly Hills,